

Ur Zenvägen 1985

Människa mellan himmel och jord

Bernard Durel

"Ty för mig är livet Kristus och döden en vinning"

Om två existentiella koan:

Vem är jag? Vem säger ni att jag är?"

Kristus är den som har dött och därtill den som har uppväckts och sitter på Guds högra sida och vädjar för oss. Vem kan då skilja oss från Kristi kärlek? Nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd? Det står ju skrivet: För din skull lider vi dödens kval dagen lång, vi har räknats till slaktfåren. Nej, över allt detta triumferar vi genom honom som har visat oss sin kärlek. Ty jag är viss om att varken död eller liv, varken änglar eller andemakter, varken något som finns eller något som kommer, varken krafter i höjden eller krafter i djupet eller något annat i skapelsen skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre. (Rom 8: 34- 3 9)

Den japanske filosofen TISHIHO IZUTSU påpekar, i en artikel om Den inre människan inom zenbuddismen (1) att zen inte frågar: "Vad är en människa?" Det vore att ställa, Aristoteles~ allmängiltiga fråga efter människans väsen. En sådan objektinriktad fråga framkallar sådana svar som: "Människan är ett förnuftigt djur". Enligt zen har människan inte något sådant gemensamt väsen eller "quidditet". Det egentliga problemet är inte: vad är en människa? Utan snarare en högst personlig och existentiell fråga: vem är du? Den syftar inte på att placera människan som ett ting bland andra ting. Den pekar åt det obetingade subjektet, den inre människan. Endast det svar som kommer från denna inre människa, och inte från det empiriska egot, är av slutgiltigt värde. Denna syn förutsätter en viss människosyn, att man erkänner två dimensioner hos människan, två slags sanning, 1) Sheng ti (på japanska: shotai), "den heliga sanningen", dvs verklighetens hemliga kärna, och 2) su ti (på japanska: zokutai), "folket sanning", dvs den empiriska, vanliga verkligheten. Bara den upplysta människan ser den första dimensionen, dvs erfar en dunkel och direkt förnimmelse av den inre människan, oavsett vad hon gör och inte gör, var hon befinner sig osv. Hos varenda människa bor den inre människan som skiljer sig från den först och samtidigt är identisk med henne. Personen består på detta! sätt i en existentiell spänning mellan dessa två instanser. Meningen med zen är att omedelbart fånga denna subtila relation mellan dessa "två" människor, så som det framgår i följande samtal mellan två zenmästare:

Tao Wu: "För vem lagar du te?"

Yûn yen: "Det finns en man som vill dricka te."

Tao Wu: "Nåväl, men varför låter du inte honom själv laga te?"

Yun yen: "Det är ju så att jag av en slump råkar vara här."

Min avsikt här är inte att ge en artikulerad framställning av den kinesiska eller japanska zen-traditionen. Jag nöjer mig med att påminna er om att denna tradition, bl a genom sina övningar och koan, om och om igen får människan att möta denna hennes kon. kreta, existentiella fråga: "Vem är du?" Det "svar" som väntas och som kommer" från det skikt som W STINISSEN nämner "den djupa personligheten" kan inte vara av typen: Jag är det eller det. Inte bara inom zentraditionen nödgas man alltså att tala om denna djupa personlighet med hjälp av paradoxer, liknelser, anstötliga berättelser, personliga vittnesbörd. Låt oss ta fram några mer eller mindre kända exempel.

Daiju besökte mästare Basö i Kina. Basö frågade:

"Vad är det du söker?" "Uppllysning", svarade Daiju.

"Du har din egen skattkammare. Varför söker du utanför dig själv", frågade Baso.

Daiju frågade: "Var finns min skattkammare?"

Baso svarade: "Det som du frågar är din skattkammare." Daiju blev därmed upplyst.

Sedan dess har han uppmuntrat sina vänner: "Öppna dörrarna till din egen skattkammare och använd skatterna som finns däri."

En äldre indisk berättelse:

Förr i tiden var människorna gudar. Men de missbrukade sin gudomlighet till den grad att Brahma, gudarnas Herre, beslöt att ta ifrån dem deras gudomliga makt och att gömma den på ett ställe där det skulle vara omöjligt att återfinna den. Det stora problemet var då att finna ett sådant gömställe.

De mindre gudarnas rådsförsamling föreslog detta: "Låt oss gräva ned människornas gudomlighet i jorden". Men Brahma svarade: "Nej, det räcker inte. Människan kommer säkert att gräva fram den". Då sade gudarna: "Låt oss i så fall kasta den i havets djup." Och Brahma sade igen: "Nej, förr eller senare kommer människan att utforska djupet av alla hav och hittar nog en dag sin gudomlighet och tar upp den till ytan".

De mindre gudarna sammanfattade debatten med att säga:

"Vi vet inte var vi kan gömma den, för det tycks inte finnas ett enda ställe på hela jorden eller i havet dit människan inte kommer någon gång." Då sade Brahma: "Se vad vi skall göra med människans gudomlighet: vi skall gömma där i hennes djupaste djup. Det är ju det enda ställe där hon aldrig kommer att leta".

Alltifrån den dagen har människan rest runt jorden. Hon har varit på upptäcktsresor, har klättrat upp, dykt ned, borrar och letat efter någonting som finns i henne.

En hassidisk berättelse:

Rabbi Bunam brukade berätta historien om rabbi Eisik, son till rabbi Jekel i Krakau, för de ynglingar som besökte honom för första gången. Efter år av svår nöd som inte kunnat rubba hans gudsförtröstan befalldes rabbi Eisik i en dröm att bege sig till Prag. Där skulle han söka efter en skatt som låg nergrävd under den bro som leder till det kungliga slottet. När drömmen återkommit tre gånger bröt rabbi Eisik upp och begav sig till Prag. Men vid bron stod vaktposter dag och natt och han vågade inte börja gräva. Varje morgon kom han till bron och kretsade runt den ända till aftonen. Befälhavaren för vaktstyrkan, som hade lagt märke till hur han strövade omkring där, frågade till slut vänligt om han sökte efter, något eller väntade på någon. Rabbi Eisik berättade om sin dröm som hade fört honom dit från främmande land. Befälhavaren skrattade. - Arma karl, du har alltså vallfärdat hit på dina trasiga sulor för att lyda en dröm. Ack den som trodde på drömmar! Då hade jag måst bege mig till Krakau, som en dröm en gång befallde mig, för att leta efter en jude som skulle heta Eisik, son till Jekel. I hans hus skulle jag gräva under spisen efter en skatt. Jag kan föreställa mig hur jag där - där varannan jude heter Eisik och varannan Jekel - river upp vartenda hus! Han skrattade igen. Rabbi Eisik bugade sig, återvände hem och grävde fram skatten och byggde det bönhus som heter Reb Eisik Reb Jekels skola.

Lägg märke till denna historia, brukade rabbi Bunam tillfoga, och tänk på vad den säger dig: att det finns någon som du inte finner någonstans i världen, inte ens hos en zaddik, och att det ändå finns en plats där du kan finna det.

Det är en stor skatt som man kan kalla existensens uppfyllelse. Och den plats där skatten finns är just där man står.

Inom den judisk-kristna traditionen heter det bl.a. att "människan är skapad till Guds avbild" eller "det är inte längre jag som, lever, utan Kristus som lever i mig." Vi möter där samma motiv igen.

Himmelriket är som en skatt som ligger gömd i en åker. En man hittar den och gömmer den igen, och i sin glädje går han och säljer allt han äger och köper åkern (Matt 13:44)

Under mina kurser brukar, jag försöka åskådliggöra denna syn på den inre människan, på människans gömda, gudomliga väsen med hjälp av HOKUSAIS klassiska målning av stormen i det japanska havet med det eviga, orubbliga Fujijama i bakgrunden. Tvärsigenom stormen i förgrunden, dvs ytjagets rörliga och mångfaldiga liv, skymtar människans odödliga väsen (själv).

Ni känner väl här igen KARLFRIED DURCKHEIMS ordförråd och systematisering (2). Meditation är en "väg till förvandling", en "initiatisk övning", dvs en övning för att uppnå större "transparens" i förhållande till ens eget väsen. Durckheim presenterar sin bok Meditera med följande ord: "Denna bok kretsar kring en enda fråga: hur skall man nå den erfarenhet av det övervärldsliga, gudomliga varat som ligger till grund för all levande religiositet? utan den erfarenheten förlorar varje religion allt liv. Runt omkring finns mängder av olösta problem, psykologiska och teologiska frågeställningar som inte kommer att behandlas. Här gäller det endast hur man skall kunna nå fram till erfarenheten av det helt annorlunda, av transcendenten framför allt den i oss inneboende transcendenten. Men vi vill också beskriva den förvandling, som kan vara en konsekvens av den transcendenten upplevelsen, en möjlighet och rent även uppgift"

Förutsättningen för människan att börja öva är att hon tar vissa även "snabbt försvinnande erfarenheter av det transcendenten. På allvar och kommer till insikt om att hon hittills inte varit riktigt öppen mot sitt personliga väsen. "All initiatisk övning och allt initiatiskt liv måste styras av en insikt om förhållandet mellan ytjag och väsen och en strävan till integrering mellan dem. Genom övningen omsätter man sin insikt i praktiken. Initiatisk förvandling försiggår i själva verket i två motsatta riktningar. Den övande rör sig mot sitt väsen men upplever också att det rör sig mot honom. Mera noggrann t uttryckt: den övande försöker öppna sig mot sitt väsen och när detta lyckas upplever han att väsendet stiger upp i honom. Att närma sig eller öppna sig för sitt väsen framstår för den övande som resultatet av egen ansträngning. Det är något han måste göra. Men rörelsen inifrån hans väsen kommer honom till del, den utför han inte själv. Den här upplevelsen ger den övande en allt större klarhet över att han lever sitt liv mellan två poler, i en spänning mellan ytjagets krav och väsendet, som vill ta gestalt och genomsyra ytjaget och dess värld. Utifrån sitt personliga centrum kan människan bli medveten om denna spänning. Dels längtar hon efter att manifesteras som väsen. Dels arbetar hennes egenmäktiga ytjag på att skapa och konsolidera sina positioner gentemot väsendets krav" (105).

Med övning menas här kroppslig övning, inte en övning i den kropp man har (den utgör ett objekt i förhållande till ytjaget) utan en övning i den kropp man är - hela personens kropp. Följande japanska, historia åskådliggör detta:

Malunkyaputta, en av Shakyamuni Buddhas lärjungar, var ständigt upptagen av metafysiska frågor och aldrig nöjd med sin mästares svar. En dag bad han mästaren att ge honom svar på följande frågor:

- Är världsalltet evigt eller har det börjat? Är kropp, och själ två skilda realiteter eller en enda? Vart tar den upplysta människan vägen efter döden?

Ruddha svarade med följande liknelse:

En man blev allvarligt sårad även pil. Hans släktingar och vänner kallade på en läkare

för att vårda honom. Men den sårade mannen sade: Vänta innan ni drar ut pilen!
Innan ni sköter om mig vill jag ha svar på följande frågor: Vem har skjutit denna pil?
Vad heter han? Vilken kast tillhör han? Var bor han? Är han liten eller stor? Av vilken
färg är han? Vad är det för slags pil? osv.

Jag vill ha svar på alla dessa frågor innan jag låter er sköta om mig. Han skulle säkert ha
hunnit dö innan han fått höra svaren. Vad skall man göra i ett sådant fall? Dra ut pilen
utan ett enda ord och utan att bry sig om frågorna. Det finns inte något annat sätt att
rädda mannen.

Att öva za-zen är att låta detta ske. I kroppen och genom kroppen får den övande erfara en ny, mera
ursprunglig enhet.

"När ni alltså sitter och andas, känner ni så småningom på ett levande sätt igen meningen i orden:
"Är inte livet mer än maten och kroppen mer än kläderna?" Livets källa är "hara" r, buken. Där är
livet, där kan man känna det, och därifrån kommer andningen. Det sägs ofta att moderna människor
inte står i samklang med sitt liv, sina känslor och sitt inre. Det sägs att de är kluvna. Jag tror att det
stämmer. En väg att hela denna kluvenhet är att komma i kontakt med livet genom andningen ... Ett
kinesiskt ordspråk säger: 'Den vise andas genom hämlarna'. Med andra ord: andningen går genom hela
kroppen.

När ni övar za-zen kommer ni att uppleva att andningen genomströmmar hela er kropp" (3). Man
öppnar sig och blir mera transparent genom denna initiatiska övning. Inte genom att grubbla och
tänka, utan genom övning kommer man allt närmare sitt väsen, sin sanna identitet, varat. Angående
själsgrunden 'citerar J. Tauler Proklos på följande sätt: "Vill du erfara att du består, så låt all mångfald
fara ... och bli ett med det Ena". 'Och enligt Thomas Merton innebär zen en ontologisk varseblivning
av det rena varat bortom subjekt och objekt, att omedelbart gripa tag i varat sådant är det.

K. Dürckheim knyter inte an direkt till buddhism eller kristendom eller någon annan etablerad
religion. Han håller sig till vad han kallar för initiatisk terapi, dvs erfarenheter, insikter och övningar
som öppnar vägen, som hjälper människan att förbereda sig för mötet med sitt väsen. Ständigt
konfronteras hon med sitt existentiella koan: vem är här? vem är du?

På letning efter detta "du", efter människans djupa väsen, kan Dürckheim inte undgå att ha att göra
med djuppsykologin, med "psykoanalysen, speciellt med sådana stora terapeuter som Freud och
framför allt C.G.Jung. Hans analyser kretsar kring begreppet skuggan: "Ett initiatiskt sökande, som
tror sig kunna komma förbi skugga och omedelbart nå enhet med sitt väsen, är dömt att misslyckas
på halva vägen" (4). Detta vill bara vara en påminnelse (och en hänvisning till Dürckheims verk samt
till tidigare föredrag). Skuggan hör inte bara 'samman med förträngda händelser och sidor i en
människas tidigare liv. "Att människan inte tillåter sig att bli medveten om sitt väsen skapar hennes
djupaste skugga. Denna skugga är dock egentligen det förträngda urljuset" (5).

Dürckheim) har fått mycket av C.G. Jung, i synnerhet hans distinktion mellan det personligt
omedvetna och det kollektivt omedvetna. Men jag anser att han visar en djupare insikt än Jung, när
han säger att det som ligger djupare än det förträngda materialet (det personligt omedvetna) utgör
urljuset, dvs människans gudomliga väsen. För att följa René Guénon Jacques Maritain, Olivier
Clément, mfl, vore det inte bättre att säga: det ännu inte medvetna eller det övermedvetna? Detta är
ju vårt väsens själva källa som det medvetna jaget aldrig kommer att helt kunna tillägna sig.
Det är alltså nödvändigt att öva sig in i en ny hållning till det omedvetna för att över huvud taget
kunna öppna sig och komma i kontak med det övermedvetna. Den som inte går i möte med sin
ångest, med oönskvärda sidor av sitt inre kommer aldrig att kunna öppna sig för sitt väsens
gudomliga kärna.

Man behöver analysera och bearbeta det psykologiska materialet med hjälp av lämpliga redskap så
att rötterna till all slags förträngdhet kommer i dagen. Men det andra medlet för att komma åt det

"onda" heter "askes". Tack vare en orubblig förbundenhet till Gud offerar människan, i uppriktig ödmjukhet, sin egen omättligen lust.

Skall detta bli ett äkta offer måste själva jaget förintas helt ... Insikten om skuggan och dess möjliga förvandling gör inte gamla tiders strävan efter fasta, bön, försakelse och självförnekelse meningslös ... Djuppsykologin ensam når inte fram till fullkomlig rening och befrielse". (6). Människan är en transcendent varelse, ett gudomligt väsen. "Människan överskrider vida människan" (B Pascal; "L'homme passe infiniment l'homme"). Eller, med Durckheims ord i olika radiointervjuer:

"Människan känner sig hemma i sitt skinn när hon sträcker sig ut över det "(L'homme n'est dans sa peau que quand il la dépasse).

Allt det som jag hittills har sagt visar att all initiatisk övning och all djuppsykologisk insikt utgör nödvändiga, omistliga förberedelser för det slutliga, existentiella skeendet: upplysningen eller med Eckharts och Durckheims ord: genombrottet (Durchbruch zum Wesen). "Helt naturligt söker den förinitiatiska människan skapa förutsättningar för ett tryggt och meningsfullt liv. Men möjligheten till ett initiatiskt uppvaknande finns just där den naturliga människan misslyckas i sin strävan efter trygghet, när hon är hopplöst prygiven åt förintelsen, meningslösheten och ensamheten ... Det sker när hon accepterar lidandet i stället för avvärjer det, vilket annars vore det naturliga ... Möjligheten till förnyelse har utplåningen till förutsättning. Grundregeln för all förvandling är: 'dö och bliv!'(7). Människan kommer aldrig att vakna upp till sitt väsen utan att först acceptera det oacceptabla. Hon måste till sist "släppa tag" på allt (sich los lassen) och inte längre vägra inse och möta sitt mörker. Först då är hon, utan att varken äga eller veta om något objekt. Det är det stora Jag är. (inte: jag är det eller det)

FRÅN SJÄLVET TILL SJÄLVETS KÄLLA

Ständigt upptagen och buren av frågan "Vem är Du" söker människan sitt gudomliga väsen, detta "jag är", det rena varat. Betyder detta att människan och Gud är ett enda väsen? Förr eller senare kan man inte undgå att möta detta problem som de andliga traditionerna artikulerar var på sitt sätt. Är det så att frågan Vem är du? på något sätt uppslukas av en annan djupare fråga, Vem är Gud?

Det är utifrån den kristna traditionen, den kristna mystiken jag ämnar bearbeta denna frågeställning. Självfallet skulle här buddhismen, hinduismen, islam, kunna komma med betydelsefulla bidrag. Andra får vittna om detta. Så fort någon talar om dessa saker, gör han det ju utifrån sin egen tradition och det blir därmed ett personligt vittnesbörd. Än en gång gör jag inte anspråk på vetenskaplig, objektiv sanning.

Om jag förstår Durckheim rätt - för att en sista gång knyta an till hans arbete - är han inte direkt angelägen om att framstå som "kristet vittne". Han går ändå så långt att han skriver: "Först i medvetenheten om ett inre väsen, om vad de kristna kallar 'Kristus i mig' vaknar människan till det sanna livet. Människans frigörelse till sitt väsen är det samma som den kristnes upplevelse av den immanenta Kristus. Förebilden är Paulus' Kristuserfarenhet: 'Icke jag lever, utan Kristus i mig.' Formuleringen 'Kristus i mig' uttrycker för dem som lever i den kristna traditionen den immanenta transcendensen. Upptäckten av att man är ett med det gudomliga varat kan lättast tolkas i bilder. En sådan bild är Kristus-ordet: 'Jag är vinträdet, ni är grenarna" (8).

Från kristet håll har man ofta kritiserat meditationsrörelsen för att inte längre ge plats åt ett gudomligt väsen som tilltalar och kan tilltalas av människan. Det må vara sant i många sammanhang men det tycks inte vara Durckheims mening: "Mötet mellan ytjaget och den immanenta transcendensen har Du-karaktär. Liksom vårt betingade ytjag och vårt obetingade väsen existerar bredvid varandra i vårt medvetande, så upplever vi också att de står i en dialog med varandra. Vi förnimmar det väsen som ger oss del i det övervärldsliga varat i en kallelse som kan vara både uppfordrande och kärleksfullt inbjudande. på det världsliga planet upplever vi oss som skilda från vårt väsen, i motsättning till det. Samtidigt hoppas och ber vi. Den initiatiskt uppvaknande människan, som påstår att hon i sitt väsen är den stora hemligheten, förlorar alltså inte distansen till

det gudomliga. Ty även om hon tränger aldrig så djupt in i det obetingades hemlighet, dit hennes väsen hör, så upplever hon bara allt tydligare Idet stora avståndet. Att utvecklas betyder för henne att det betingade jaget blir transparent för hennes väsens obetingade inre idé, i vilken, det gudomliga varat är närvarande” (9).

Även om Kristusgestalten kommer alltmer i centrum av Dürckheims erfarenhet och tankevärld, håller han sig inom ramen för ett initiatiskt terapeutiskt språk. Vill man gå vidare – vilket jag ämnar göra – dvs tränga ännu djupare in i människans inre hemlighet, behöver man hjälp av det mystiska språket i en eller annan tradition. När Durckheim knyter an till namnet Kristus 'tar han ett steg i denna riktning, fast enligt min mening utan att göra det till fullo och riktigt slå rot på den kristna, bibliska marken.

Sedan några månader tillbaka har jag på något sätt blivit lärjunge till pater Willigis Jäger som efter många år i Japan numera är ledare för Haus Sankt Benedikt i Würzburg och författare till två böcker: Kontemplation och Gebet des Schweigens (Otto Müller Verlag, Salzburg). På ett sakligt, opolemiskt sätt och efter många års lärjungeskap hos Koun Yamada, gestaltar han kontemplationens väg helt utifrån Eckhart, Ovetandets moln och Johannes av Korset. Han gör den övande uppmärksam på en avgörande distinktion: "Författaren till Ovetandets moln och Brevet om själavården (The Epistel of Privy Counsel) talar oftast om att varsebli det egna varat. Under övningens gång lägger du märke till att det i dina tankars, känslors och avsikers grund existerar' ytterligare någonting som är oberoende av dessa rörelser på ytan av ditt psyke. Därifrån kommer tankar och känslor men de utgör inte denna grund. Av "molnen" kallas denna grund varat. Du kommer kanske i ett tillstånd i vilket du erfar att du är. Du vet däremot inte var du är och vem du är. Du erfar varat. I detta tillstånd finns det fortfarande två - den som erfar och det som erfars. Det som i detta tillstånd erfars är det nakna varat. Det är mycket svårt att härifrån komma vidare. Målet är ju att erfara endast Guds vara. Du måste även lämna bakom dig detta jag. Men detta kan inte ske genom en viljeakt. Det återstår dig ingenting annat än att öva vidare. Fortsätt med din böneövning Sjunk helt in i den. Fixera inte ordet och andningen. Följ dem med en specifierad uppmärksamhet. På samma sätt som man ännu inte kan spela fiol när man måste akta på noter, strängar och stråke, utan först när 'det spelar', så fullbordar du böneövningen först när det ber, när inte längre dina tankar följer med övningen, utan ditt odelade medvetande” (10)

Vägen går alltså i grunden genom två etapper: först måste man inrikta sig på det nakna/bara varat, på självet djupare än alla egenskaper och betingelser och sedan även avstå från detta egna vara så att man erfar endast Gud sådan han är sig själv (se Gebet sid 86), och till sist detta att han är utan att längre veta någonting om honom som bor fördold i Ovetandets moln. Vägen går alltså från genombrott till genombrott - dvs mörker, "natt", förlust, avsägelse, kors, död. Det är ytterst fråga om ett restlöst sammanbrott: "Bryter den objektiva gudsbilden samman förlorar också jaget sitt innehåll” (11). Men dessa två etapper utgör egentligen en enda rörelse. Det räcker här att komma ihåg Augustinus' ord: "Noverim me, noverim ten (Kände jag mig själv, kände jag dig). "Erfarenheten av stillhet, frid och frihet, erfarenheten av det egna varat upplever man som något religiöst. Guds närhet kommer att verka starkare än genom muntlig bön. Den som når fram till detta plan, erfar det som det numinösa område. Om nu en sådan människa yttrar sig i kända religiösa formuleringar eller - vilket väldigt ofta händer - i den djupa erfarenhetens allmänna språk, är av underordnad betydelse. Detta bönetillstånd verkar dock vanligtvis genom att ge klarare insikt om olika ställen i Skriften och trons formuleringar" (121). Vi kan alltså inte undgå att använda två olika språk, enkelt uttryckt det djuppsykologiska och det religiösa. Men själva skeendet är ett. (Fast många mystiker i öst och väst, föredrar med rätta att tala om "icke-två, icke-ett", "icke-dualismen". Men även detta förnekande, och förnekandet av förnekandet, är begrepp som aldrig når fram till själva erfarenheten.

Beroende på omständigheter, människans läggning, förberedelser osv dras alltså uppmärksamheten åt den ena eller den andra aspekten. W Jäger har tom utarbetat en modell där han har försökt

kartlägga olika stadier på den kontemplativa vägen och för vartenda ett av dessa stadier, skildra dess psykologiska och religiösa särdrag (Se närmare Gebet sid 32 ff). Alla återkommande svårigheter och stridigheter mellan olika skolor och språk kommer till sist från detta att erfarenhet och beskrivningar härrör från skilda medvetandetillstånd."Först när erfarenheten, som är ett fenomen sui generis, tränger in i det empiriska egots psykofysiska konstitution, blir den fattbar och beskrivbar. Detta empiriska ego rymmer flera områden där en mystisk erfarenhet kan slå sig ned. Sådana områden skiljer sig åt efter ras, ålder, utbildning, religion och allmän psykisk konstitution. För att nämna ett mycket enkelt exempel: hos en känslöbetnad människa kommer erfarenheten att få mycket starkt känslomässigt uttryck; hos en mera intellektuell människa blir det i begrepp ... Den som vördar en personlig Gud kommer, förmodligen att erfara den yttersta verkligheten med personliga drag. Den som är mer benägen att hålla sitt varas urgrund för gudomligt kommer att ge erfarenheten en mera personlig form. All mystisk erfarenhet konvergerar i sin högsta spets, oavsett vad den har för fundament. Hur skulle det kunna vara annorlunda? Sanningen är bara en. Gud kan bara vara en ... Mystik innebär medvetandegörande av det skapandes väsens enhet med den metafysiska urverkligheten, ur vilken all differentiering härrör" (13).

Även om alltså erfarenheten, den mystiska erfarenheten, alltid kommer att ta någon form hos det empiriska egot är det ändå inte utan avgörande betydelse om detta ego rymmer tillräckligt stora och differentierade områden eller om med andra ord det har ett tillräckligt rikt språk.

Låt mig citera en expert om denna sak, både anklagare och advokat, Birgitta Trotzig. I en slagkraftig intervju (Ord och bild 1982 _nr 1) säger hon: "Det finns grymma och obönhörliga bilder inne i människan, och man måste se att denna värld också existerar och inte förvisa den, censurera den, för det är verkligen farligt. Men det finns gott om etiska robotar i det här landet, som inte vill veta om människans grymma sidor. Det finns en stark censurerad, etisk människosyn, en bild av den präktiga och goda människan vi alla bör eftersträva att vara, som slår igenom på alla områden, också på konstens ... De gamla kyrkornas människosyn är mycket mer flexibel, bland annat för att så många underliga och avvikande människor passerat genom dem ... Har man ett religiöst behov i Sverige kan man då visserligen vara privatvisionär, men risken finns ju då att man ramla i tillbaka in i sina egna psykotiska låsningar. Det är ytterligare en anledning till att jag valde en av 'urkyrkorna' det privata språket måste få konfronteras med ett större, mytiskt eller symboliskt språk, för att inte bli trångt, inspärrat, eller bara 'gallet'." Och hon tillägger: "Dikten eller konsten är nästan det enda instrument som på vissa plan låter oss få reda på hur det verkligen är, inne i människan. De allra flesta människor har inte ens uttryck för vad som finns inne i dem. Och därför blir det inte förmedlat, ingen får reda på det. Det är därför jag talar om vikten av en verkligt ocensurerad litteratur, den där den vilda upplevelsen finns."

Vill man ställa en summarisk diagnos kan man ju idag konstatera att många av våra samtida saknar ett artikulerat språk för att ge uttryck åt sin egen, kroppsliga erfarenhet. Deras kropp förblir stum med psykosomatiska återverkningar som följd. Och detta beror oftast på att det dominerande språket är ett abstrakt språk där ord och meningar har förlorat all konkret förankring i kroppen. Människan lider av en frånvaro av en meningsfull symbolik. Detta är till sist även ofta en följd av att hon har fått lida under en förtryckande, kvävande och destruktiv symbolik. Bildligt talat: "himlen var för tung och nu är himmel och jord helt skilda från varandra, vilket medför att den moderna människan språkligt sett är hemlös. "Narrativ teologi" har börjat göra oss uppmärksamma på att människan inte kan "förstå" sig själv annat än genom berättelser. Och det växande behovet av psykoterapi pekar i samma riktning: vi behöver "ord som befriar"(Des mots pour le dire; Marie Cardinale) . Självet är inte en sammansättning av kropp och själ, utan kropp och själ är abstraherade synpunkter på den konkreta, hela personen som uppenbarar sig genom erfarenhetens narrativa kvalitet. Endast personens berättelser förenar dag och natt, livets välordnade och "vilda" sidor, förstånd och känsla. Berättelsen "helar":

Min farfar var lam. En gång blev han ombedd att berätta om sin lärare, den store Baalschem. Han talade om hur den helige Baalschem brukade hoppa omkring och dansa när han bad sina böner. Och medan farfar berättade reste han sig upp. Han blev så tagen att han inte kunde låta bli att visa hur hans mästare gjorde, och han började själv göra luftsprång och dansa. Alltifrån denna stund var han botad.

Om jag nu återknyter till Willigis Jägers reflexion, och med stöd av Birgitta Trotzigs vittnesbörd, kan jag alltså slå fast att människan är i behov av två sorters berättelser, av två slags symboliserande språk: det djuppsykologiska och det religiösa. Hon behöver både gestalta det som finns inne i henne och "konfronteras med ett större, mytiskt eller symboliskt språk". I ett brev till en människa som upplevde dessa två språk som ett "antingen-eller", skrev min novismästare (A M Besnard) följande: "Tron säger tydligt till oss: nu har Guds ansikte blivit uppenbarat ... Din bön är med andra ord i kontakt med sanningen även när den vänder sig mot honom som evangeliet uppenbarar och (inte utan förunderliga stunder) närmar sig dag efter dag en absolut identifikation mellan denne Någon som du mött i det dunkla och 'Ljusens Fader', Jesu Fader. Vandra bägge vägarna så gott du kan. Den första motsvarar närmast det mest personliga i ditt inre uppvaknande inför en framstammad och onämbar Gud. Den andra får dig att ansluta dig till det bedjande och bibliska folkets karavan, de heligas samfund" den historiska, gripbara uppenbarelsen av Gud i Hans Sons liv, död och uppståndelse. Man måste fläta samman dessa två livsvägar." Två sorters berättelser, två vägar ... Men medan den yttre människan är splittrad, delad, är den inre människan en, och bägge berättelserna möts på något sätt i hennes djup och ger namn åt detta hennes djup. Jag ämnar nu skildra detta möte utifrån två bibliska berättelser och därmed, hoppas jag, närmare avslöja vad jag menar med rubriken för detta föredrag

Vem säger ni att jag är?

Första berättelsen

När Jesus kom till området kring Caesares Filippi, frågade han sina lärjungar: "Vem säger människorna att Människosonen är?" De svarade: "Somliga säger Johannes Döparen, men andra säger Elias och andra Jeremias eller någon profet." - "Och ni", frågade han, "vem säger ni att jag är?" Simon Petrus svarade: "Du är Messias, den levande Gudens son." Då sade Jesus till honom "Salig är du, Simon Barjona, ty ingen av kött och blod har uppenbarat detta för dig, utan min fader i himlen. Och jag säger dig att du är Petrus, Klippan, och på den klippan skall jag bygga min kyrka, och dödsrikets portar skall aldrig få makt över den. Jag skall ge dig nycklarna till himmelriket. Allt du binder på jorden skall vara bundet i himlen, och allt du löser på jorden skall vara löst i himlen." Sedan förbjöd han lärjungarna att tala om för någon att han var messias.

Från den tiden började Jesus förklara för sina lärjungar att han måste bege sig till Jerusalem och lida mycket genom de äldste och översteprästererna och de skriftlärde och bli dödad och bli uppväckt på tredje dagen. Petrus tog honom då avsidet och började förebrå honom och sade: "Må Gud bevara dig, Herre. Något sådant skall aldrig hända dig". Men Jesus vände sig om och sade till Petrus: "Håll dig på din plats, Satan. Du vill få mig på fall, för dina tankar är inte Guds utan människors". Sedan sade Jesus till sina lärjungar: "Om någon vill gå i mina spår, måste han förneka, sig själv och ta sitt kors och följa mig. Ty den som vill rädda sitt liv skall mista det, men den som mister sitt liv för min skull, han skall finna det. Vad hjälper det en människa om hon vinner hela världen men måste betala med sitt, liv?" (Matteus 16:13-26)

Andra berättelsen

När de hade ätit, sade Jesus till Simon Petrus: "Simon, Johannes' son, älskar du mig mer än de andra gör?", Simon svarade "Ja, herre, du vet att jag har dig kär." Jesus sade: "För mina lamm på bete. "Och han frågade honom för andra gången: "Simon, Johannes' son, älskar du mig?" Simon svarade: "Ja, herre, du vet att jag har dig kär". Jesus sade: "Var en herde för mina får." Och han frågade honom för

tredje gången "Simon, Johannes' son, har du mig kär?" Petrus blev bedrövad när Jesus för tredje gången frågade: "Har du mig kär?" och han svarade: "Herre, du vet allt; du vet att jag har dig kär" Jesus sade: "För mina får på bete. Sannerligen säger jag dig: när du var ung spände du själv bältet om dig och gick vart du ville. Men när du blir gammal skall du sträcka ut dina armar Och någon annan skall spänna bältet om dig och föra dig dit du inte vill". (Joh. 21:15-19)

Jesus började med att göra något slags opinionsundersökning, att pejla den allmänna debatten om honom Betecknande nog bryr han sig inte om att godkänna resp. underkänna det ena eller det andra svaret. "Och ni, vem säger hi att jag är?" Oavsett vad folk säger ställer han till var och en av dem, till var och en av oss en existentiell, personlig fråga: "Vem säger du att jag är?" Denna fråga kommer inte till ett tomrum, utan till en människa som jämt och ständigt drabbas av sin egen ofrånkomliga livsfråga, sitt existentiella koan: Vem är du/Vem är jag? Människan tycks alltså ställas till svars två gånger. Hon får ett dubbelt ansvar. Från och med den stunden har Petrus att göra inte bara med sitt eget "privata" koan utan även med det stora koan som Jesus riktar till hela människosläktet: Vem säger ni att jag är?

Och plötsligt kommer svar på svar, i ett definitivt avgörande "dokusan". "Du är Messias, den levande Gudens son"/"Du är Petrus, Klippan, och på den klippan skall jag bygga min kyrka, och dödsrikets portar skall aldrig få makt över den". Svaret går förbi alla opinioner och ytligare plan och kommer från Petrus' väsen: "Salig är du, Simon Bar Jana, ty inget av kött och blod har uppenbarat detta för dig, utan min fader i himlen". I och med att Simon initiatiskt öppnar sig för sitt väsens gudomliga källa och genom och i Anden uttalar det sista namnet, får han svar på den första frågan, på sitt eget koan och får sitt eget namn. Före den dagen visste han inte sitt eget namn så är det också för alla människor. Jag betraktar denna berättelse som allmängiltig, arketypisk. Tar man allvarligt på sig både sitt eget koan och trons stora koan slutar man med att upptäcka att det var ett enda koan som mynnar ut i en enda dubbelsidig upplysning. Petrus' erfarenhet har blivit och blir varje dag många andras erfarenhet - den som Paulus uttrycker på sitt sätt: "Det är inte längre jag själv som lever i det är Kristus som:lever i mig"(Gal. 2:20) eller "Ty för mig är livet Kristus och döden en vinning" (Fil.1:21). Att uttala detta namn innebär alltså att ge namn åt all verklighet. Ingenting/ /ingenting finns till "utanför" Kristus.

Men låt oss läsa vidare: "Sedan förbjöd han lärjungarna att tala om för någon att han var Messias". Efter en så stor möda och det samtycks vara ett klimax, ett lyckligt slut, skall man alltså hålla allt detta hemligt. Fortsättningen visar ju på ett dramatiskt sätt att Petrus' bekännelse, läpparnas bekännelse, hur storartad den än var, ändå bara var ett föregripande ännu så länge. Före Jesu lidande och död, som han strax efteråt började förutsäga, kan ingen människa riktigt - d v s "i kroppen" - veta vem han är. Det bekräftar snart samme Petrus som helt brutalt får ytterligare ett namn: Satan. Simon, Petrus, Satan... han får ännu ett tag bära flera namn, vara många ... Att lära känna Kristus, att bli ett med honom, är till sist oförenligt med att vilja hålla kvar sig själv, sitt liv, världen. "Ja vill lära känna Kristus och kraften från hans uppståndelse och dela hans lidande, genom att bli lik honom i en död som hans - kanske kan jag då nå fram till uppståndelsen från de döda" (Fil. 3:10).

Och det är först vid stranden, i mötet med den uppståndne, som Petrus, efter samma, tre gånger upprepade fråga, "släpper taget" om sig själv och överlåter sig helt och fullt: "Herre, du vet det allt; du vet att jag har dig kär" . Och från och med denna stund blir hans liv ett korsformat sådant : "När du blir gammal, skall du sträcka ut dina armar och någon annan skall spänna bältet om dig och föra dig dit du inte vill". Utan sin kamrat Johannes - helt ensam, kommer han att bära sitt kors, sitt koan. Ingen kan lära känna Kristus i uppståndelsens ljus utan att först möta honom . i "dödsskuggans dal". Han *är* ju "vår påsk", övergången, själva, rörelsen, "färjkarlen": Han var lydig ända till döden, döden på ett kors . Därför har Gud upphöjt, honom över allt annat och gett honom det namn som står över alla andra namn, för att alla knän skall böjas för Jesu namn, i himlen, på jorden, och under jorden, och alla tungor bekänna att Jesus Kristus är Herre, Gud Fadern till ära (Fil. 2:8-11).

Tillåt mig nu, efter denna bibliska framställning, att, gå tillbaka till Dürckheims (och Eckharts) insikt om att korset finns konstitutivt inristat i människans kropp. Människan, hela människan, blir inte till förrän hon har "släppt taget", förrän himlen har störtat på jorden. Här sammanstrålar Den stora döden, Koan Mu, genombrottet (Durchbruch) }'Då föds människan. Tillåt mig nu, efter denna bibliska framställning, att, gå tillbaka till Dürckheims (och Eckharts) insikt om att korset finns konstitutivt inristat i människans kropp. Människan, hela människan, blir inte till förrän hon har "släppt taget", förrän himlen har störtat på jorden. Här sammanstrålar Den stora döden, Koan Mu, genombrottet (Durchbruch). Då föds människan i och med att hon kommer till sitt hjärta. "Hjärtat" inte som våra känslors utgångspunkt utan som det centrum som öppnar sig precis när jaget har lämnat allt ifrån sig och, öppet mot både himmel och jord, slår rot i denna nevralgiska punkt som förbinder dessa två. Fysiskt finner vi denna punkt i höjd med solar plexus. Där möts den lodrätta och den vågrätta linjen: Det av historiens tyngd betingade jordiska livet och det bortom rum och tid obetingade himmelska livet, det gudomliga varat. Endast i detta spänningsfält får människans personliga centrum gestalt när det tillåter att det obetingade träder fram i det betingade, kraften i svagheten, meningen i meningslösheten och kärleken i världens grymhet... Mitt i denna spänning och burens av denna oavbrutna rörelse mellan det lodrätta. och det vågrätta, är människan en korsfäst. Men ur detta hennes centrum stiger ljuset av personen som föds och pånyttföds. Korsdöden kan aldrig skiljas från uppståndelsen, det nya livet. Korsets symbol avslöjar allt levandes universella situation genom att behålla spänningen mellan fröets övernaturliga bild och de betingelser i tid och rum som gör det möjligt för denna bild att få en betingad form. Hela skapelsen är sålunda korsfäst.

"Ännu mer: denna korsning som uppenbarar människans och all tings centrum är även brännpunkten av ett möte: mötet med Kristus. Han själv är allt centrums centrum, all forms princip, Ordet genom vilket allt består, den som förenar himmel och jord. Man måste därför säga, att människan är i sin mitt där hon erfar att hon är ett med Kristus och hör hans kall som från en inre mästare. Hela hennes liv flödar då ur Kristus. Att säga detta skulle givetvis inte vara någon mening utan vore endast en from tanke utan värde, om det inte gällde en verklig erfarenhet och en förvandling, en konkret väg som tvärsigenom dödens kval för till ett annorlunda liv". (14)

Vi erfar här att vi nått fram till gränsen för vad som kan sägas och analyseras. Följande citat ur Henri Le Saux' (Swami Abishiktananda) dagbok torde räcka för att få oss att inse att gränsen mellan Självets och Gud inte kan fastställas en gång för alla och att debatten, därför aldrig kommer att få ett slut: "Gud är i mitt djup och Gud är mitt djup. Djupare än mitt eget djup, väsentligt närmare mina tankars källa än allt jag någonsin kan tänka, mitt tänkandes själva källa ... Och när jag träder in i Gud finner jag än Gud, än mig, mig inför Gud, Gud inför mig, mig som har gått över till Gud eller Gud - våra begrepps Gud - som har gått över till mig. Vem kommer att kunna övervinna denna motsägelse mellan deras syner som inte kommer vidare än tänkandets plan? Och för den som, bortom allt tänkande, kommer att ha upplevt den högsta erfarenheten: vilka ord skulle han kunna använda som inte kommer att svika denna väsenserfarenhet?" (15)

Vi har egentligen att göra med en oavbruten rörelse, en väg, förvandlingens väg, med dessa tre återkommande etapper 1) att ständigt öva sig i uppmärksamhet mot Självets; 2) att lämna Självets för Självets källa; 3) att se Självets och allting i ljuset av denna källa, som härstammande ur denna källa, när allt slags dualism är övervunnen. "Det finns inte längre grek eller jude, slav eller fri, man eller kvinna, utan enbart Kristus". Hur skulle något/någon som är till vara utanför Kristus - Ordet? Människan i Kristus "säger" äntligen Jag är – jag är bergen, floderna, dalarna.... "den tysta musiken".

Egentligen är människan upptagen i en evig gudomlig rörelse: i Mästaren - Kristus - känner hon igen sitt väsen och denna Kristus är Sonen som oavbrutet ger sig hän till Fadern urkällan. Att finna sig själv och att vara till betyder alltså att vara ett med Sonen, dvs att i Honom/genom den helige Ande andas ut och in, att släppa taget om sig själv för att födas på nytt. Kristus kallar människan att ständigt gå vidare, förbi alla arketyper, alla namn: "Jag måste gå bort, jag måste försvinna. Jag måste göra det för er skull så att min närvaro inte blir ett hinder för er att bli ett med Fadern med vilken jag är ett och i

vilken ni är ett med mig" (Le Saux). "Det är i ljuset av detta Faderns och Sonens mysterium som den troende, genom att sjunka ned i den helige Ande, ger plats i sitt medvetande, åt sin egen avgrunds mysterium och genom att inse detta störtar ned i Guds avgrund, i varats, i Självet avgrund" (Le saux, Voies de l' o, sid 20).

I en presentation av Eckharts väg skriver Frans Maes, en holländsk karmelit: "I egenskap av Son är Gud en inre och immanent Gud (intus totus), men i egenskap av Fader är han en transcendent Gud (extra totus). Sonen är ju inte den samme som Fadern. Guds födelse i själen utgör en dynamik där Gud-i-mig ständigt strävar emot Gud-utom-mig. Denna dynamik är den tredje personen, kärleken, Anden. "Denna väg kallas väl väg och är ändå ett hem ... Att på denna väg genom hans ords ljus ledas in i Gud Fadern och bli omsluten i kärleken av bådas helige Ande, detta överträffar allt som kan sägas med ord. Se på detta under! Vilket underbart tillstånd i det yttre såväl som i det inre: att begripa och bli begripn, att se och bli sedd, att hålla och bli hållen ..."

Ju mer man älskar, desto mindre säger man "jag" och desto mer "du". Man ersätter "jag" med "du" och "mitt" med "ditt". "Allt mitt är ditt" (Joh. 17:10). Man längtar, med Teresa av Jesusbarnet, efter "kärlek, den oändliga kärleken utan annan gräns än dig ... En kärlek som inte längre är jag, utan du, min Jesus". Låt varje utandning vara ett långt, utdraget "du". Du lämnar dig själv och går över i honom. Men just så finner du dig själv, på ett djupare plan, ty ditt sanna jag säger oupphörligt du" (16)

Fotnoter

1. Toshihiko Izutu: L'homme intérieur dans le bouddhisme zen. Les Etudes Philosophiques, PUF, oct-dec 1983, Paris.
2. Karlfried Dürckheim: Meditera 1 och 2 (Proprius)
3. William Johnston: Att gå zens väg som kristen (Bergets rundbrev maj 1985).
4. Dürckheim, op cit sid 77.
5. Dürckheim, op cit sid 88.
6. Karlfried Dürckheim: Le maître intérieur, Courrier du livre, Paris, sid 89 (Der Ruf nach dem Meister).
7. Dürckheim, Meditera, sid 96.
8. op cit sid 91.
9. op cit sid 114.
10. Willigs Jäger, Gebet des Schweigens, sid 17.
11. Jäger: Kontemplation, sid 93 "Det hör till den vise att han ser tingen som Gud ser d'em, eftersom han, genom att tränga in i sig själv, har sjunkit ned i Gud. I det betingades djup ser han varat, i mångfaldens djup enheten, i sin tids djup själva evigheten. Han har gått över till det eviga livets plan, har trängt in i "Guds rike" ... Han har blivit 'en enda Ande med Herre' (1 Kor 6:17). Han har sjunkit ned i Gud. Hans tankar och hans vilja har även sjunkit ned. Hans jag finns inte längre. Han har gått över till sitt gudomliga jag" (H Le Saux, Le passeur entre deux rives, Cerf, Paris 1981 sid 169).
12. Jäger: Kontemplation sid 38.
13. op cit sid 117-118.
14. A Goettmann, K Dürckheim: Dialogue sur le chemin iniativique, Cerf, Paris 1980, s 96, 110.
15. H Le Saux, op cit sid 118.
16. W Stinnissen: En bok om Kristen djupmeditation, Verbum, sid 170